

Det enkle liv i natur som ideal. En sammenlikning mellom Gabriel Scott og Arne Næss

Gunnar Breivik

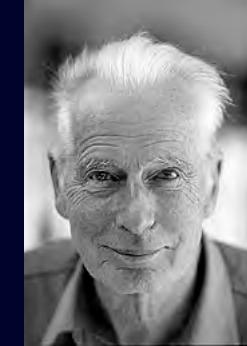
Tema

- Det enkle liv i naturen som ideal
- Likheter og forskjeller mellom Gabriel Scott og Arne Næss
  - Gjennomgang av Kilden, Stien og Alkejegeren
  - Om Arne Næss tanker
  - Avsluttende sammenlikning

Likheter Scott/Næss

Gabriel Scott (1874-1958)

- Foreldre, prest og forfatter, øvre sosiale lag
- Høvåg og Tromøya
- Naturen – de små ting, dyr og planter
- Spinoza
- Skiensfjordens mekaniske fagskole

Arne Næss (1912- 2009)

- Foreldre fabrikk-eier og «skuespillerinne»
- Oslo og Hallingskarvet
- Naturen – vannkanten, tretoppen og små blomster
- Spinoza
- Snekre, lage kjemiske stoffer

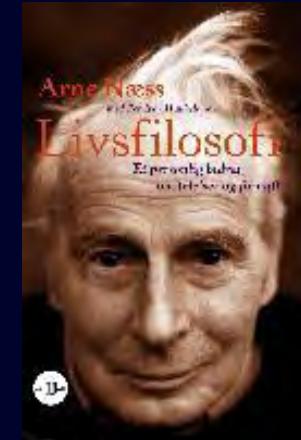
Likheter og forskjeller

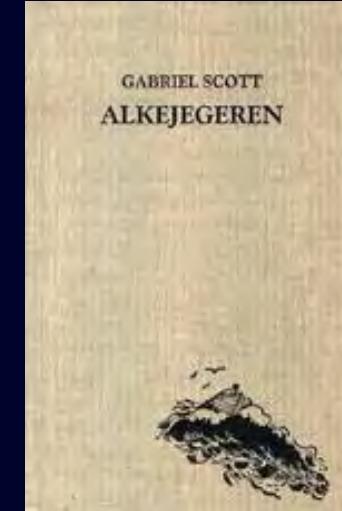
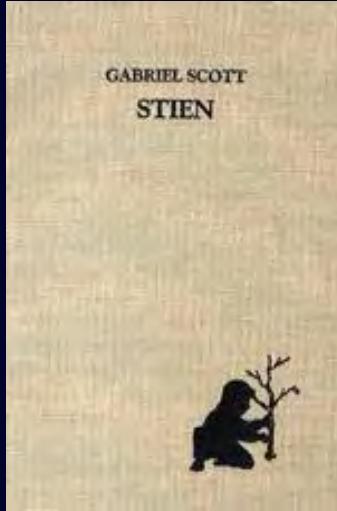
Gabriel Scott

- Ikke så bra i skolefag, sluttet på gymnaset
- Jeger og medlem av pistolklubb
- Konstant i pengenød, enkel livsførsel
- Nøye med klær og utseende, pertentlig
- Kontrollert, skyting, spaserturer, fiske og jakt

Arne Næss

- Ikke særlig interessert i tradisjonell skole
- Ikke jeger, men bokser og klatrer
- Rik som ung, men ga bort mye, enkel livsførsel
- Snobbet nedover, lappete bukser og gensere
- Uvoren, impulsiv og sportslig, homo ludens

- Felles for de tre romanene:
- Det enkle mennesket, outsideren
- Lever opp under karrige, ydmykende, smertefulle omstendigheter
- Søker ut i naturen og finner der sitt hjem og forankring
- Lever enkelt og nøysomt – det enkle og gode liv

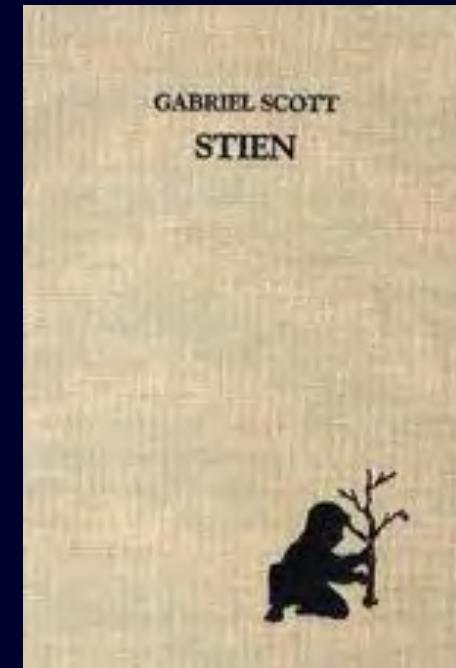
Kilden. Eller brevet om fiskeren Markus

- Oslo. H.Aschehoug & Co. 1918. 5000.
- Spinoza – wergelandsk naturbibel. Året etter Hamsuns «Markens Grøde». Kunne hete «Havets grøde» (C.J. Hambro i Morgenbladet).
- Sønnen Elg døde året før.
- «Jernbyrden» og «Enok Rubens Levnedsløb» – foregående bøker – mørke
- «Kilden» – som en lys og fager drøm (Hulda Garborg)

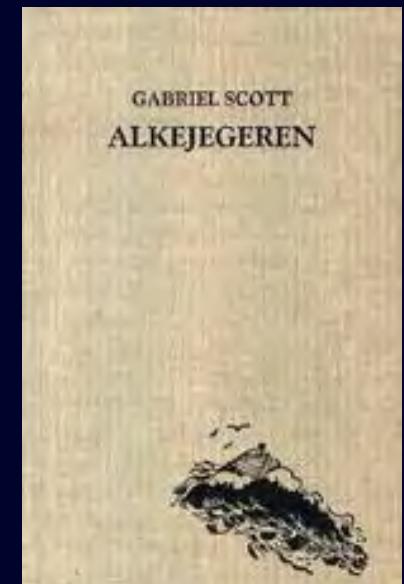
Stien eller Kristofer med Kvisten

- Oslo. Gyldendal 1925. Opplag 7000 (1946: 17000)
- Sigurd Hoel i Arbeiderbladet 2. des. 1925: «Man kunde si sig det på forhånd. Gabriel Scott har i de senere år utviklet en ferdighet i det idylliske som er uten sidestykke fra Nord-kap til Lindesnes.»
- En matt gjenklang av Hamsuns Pan.

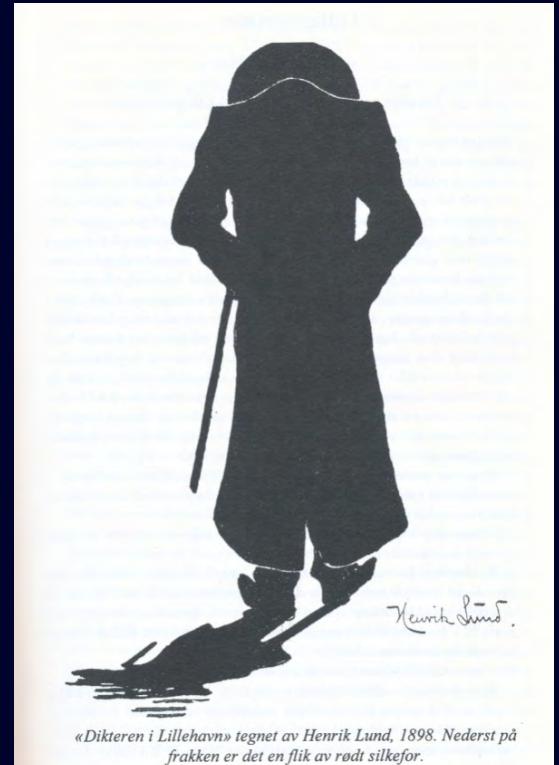
Alkejægeren: Et menneskesind.

- Oslo: Gyldendal 1933. (1946: 17000)
- Scott skriver til Grieg 30/9 1933: «Det er ingen jaktbok, men en bok om et virkelig menneske, .. En protest mot tiden og tidsaanden så intens som jeg ut fra mit livssyn har kunnet skrive det.»
- Bekymrer seg profetisk om oljeforurensing langt til havs.
- skildrer « en mann som har herdet sin kropp til å orke alle strabaser, er herre over seg selv imot alle driftsmessige rørsler av lyst, frykt, tretthet, ugidelighet, med trenede sanser som fatter og forstår hvert løfte og hvert varsel i naturen, tålsom og god av sinn, from etter sin pantheistiske tro...»(Sigrid Undset anmeldelse i tidens Tegn 1.12.1933)
- Handler om Scotts egen ungdom. Solgte dårlig.

Kilden

- Begynner slik: «Et menneske kommer til verden, det vandrer rundt i en ham av støv, det lever og spreller og stirr en tid, det trekkes med sykdom og urett og savn. Så dør det og går i glemme og blander sitt støv med jordens. *Markus* står det kanskje på brettet, hva for en Markus var det?»
- Slutter slik: «Et menneske kommer til verden – en ånd daler ned på jorden, den roter en støvsky opp omkring seg, tar støv på og sleper det rundt. Når dens tid her nede er omme, legger den etter støvet av og vender tilbake i det eviges favn.»

«Dikteren i Lillehavn» tegnet av Henrik Lund, 1898. Nederst på frakken er det en flik av rødt silkefor.

Markus – en karakteristikk

- En fiskers liv gjennom året nede på Sørlandet (Brekkestø)
- Fisker – makrell, berggylt, torsk, hummer – fiskeredskaper, ruser, teiner, not
- Bygge hus, kjøkkenhave, frakte jord, hente ved – enkelt og strevsamt liv
- Nederst på sosiale rangstige, sterk kropp, men svakere hode
- Ydmyk, åpen, tilgir sine medmennesker
- Det nære forhold til naturen, høre til i en stor sammenheng
- Gleden ved de nære, enkle, dagligdagse ting
- Nøysomhet, ydmykhets, tilgivelse, sjelsro

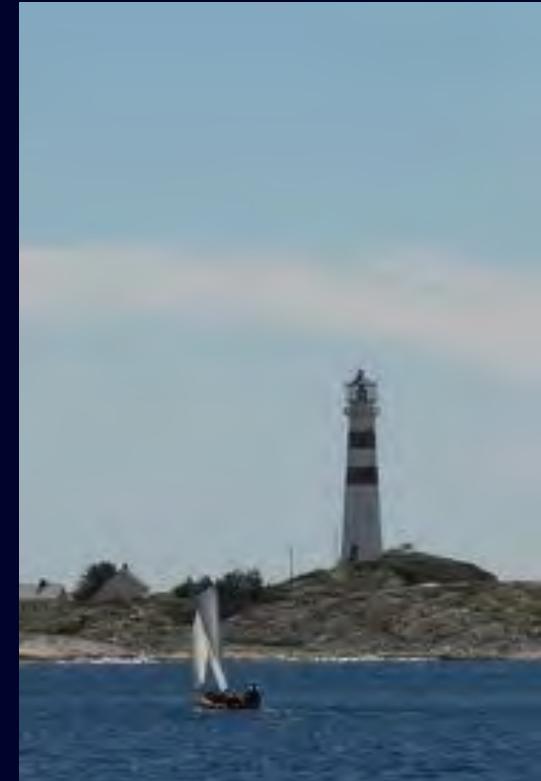
Markus – det enkle liv

- Huset i kloven –bryggerhuset til gamle Regine (90 kr), tomta i kloven (12 kr) satte på et bislag. «Og nu tror Markus han bor i et slott»
- «Men velstand er ikke alt her i verden, orden og flid er også verdier»
- Henders gjerning, det nevenyttige, legge sin sjel i det man gjør, teiner skal ikke kastes men senkes,
- Arbeide lenge og hardt, men med nærvær og ferdighet, gleden over de dagligdagse ting

Markus – og naturen

- Gleden og undringen over hvordan alt er satt sammen med en hensikt, det står en tanke, en skaper, bak
- Gleden over å forstå hvordan ting virker og er og fungerer, skildringen av ulike typer fisk og fugler, deres egenart og personlighet
- Den følelsesmessige glede over naturens storhet, skjønnhet, farver og form, over stemninger og stillhet, årstidens egenart og veksling

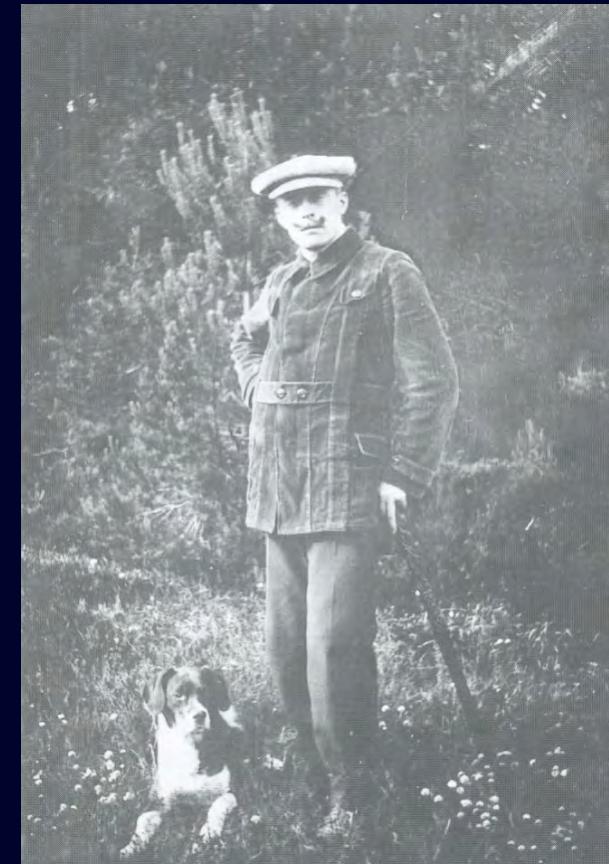
Markus – det nøysomme

- «Nei, Markus hadde en makeløs kropp, og selv om hodet var mindre godt, så satt det i allfall på den riktige plassen og tok seg utmerket ut, der det satt.» Blå øyne, mykt brunt skjegg og silkehår
- «For nøysomheten er lykkens vugge, den nøysomme har det opplatte sinn, den dype muld og det klare øye som likesom gjenspeiler all naturen og opptar i seg alt vakkert og godt uten å spørre om verd eller rang.»
- «Han ligger og finner den sunnes behag ved selve den ting å være til, ligger og vokser sammen med jorden og kjenner seg samhørig med den i alt.»

Stien

- Foregår i Vest-Agders saueområder, kanskje Sirdalsheiene.
- Sauer og gjetere og en gutts utvikling fra mobbeoffer til stolt gjeter
- Stien henspiller på stien som begynner nede i bygda og går til fjells og ender inn på viddene hvor sauene beiter om sommeren.
- Kristofer bor langs denne srien og drømmen blir etter hvert å bli profesjonell gjeter

Gabriel Scott og harehunden «Pan».

Kristofer

- Altfor lang, feil proporsjonert med hode, smale skuldre og hengende armer og altfor lange bein
- Talefeil – stammet – og ble mobbeoffer – særlig på skolen.
- Moren snill men faren misfornøyd, humørsyk, plaget gutten
- Kristofer lager sin egen lek-verden ute i naturen, med kongler som sauер
- På fjelltur, bærtur, sammen med mor møter de den store sauegjeteren Nils Vatne som blir guttens ideal-figur og store helt.

Kristofer - prøvelsene

- Overfallas av en gjeng gutter som banker han opp og skader ryggen alvorlig
- Blir mer og mindre sengeliggende i flere år
- Faren plager han, drikker mer og mer. Mor trøster og hjelper og jobber.
- Blir til slutt bra igjen, etter å ha vært på legd i flere familier fordi faren drikker opp pengene etter morens død. Bli så bedre, trener seg gradvis opp, blir hjuring, hjelpegjeter, hos Nils Vatne, som, viser det seg, hadde vært ungdomskjæreste med moren
- Resten av boken dreier seg om livet i fjellene sammen med sauene og de andre gjeterne, i enkle huler og skur, og hvor Kristofer til slutt er fullblods gjeter. Han forsones med faren etter morens død, Nils Vatne dør og han er nå sjef

Gjeteren

- «Og tredje dag kom en fremmed imot dem, en heiegjeter med sin skreppe over skulderen, kom sigende frem over Dragefjellet, som lå og glødet i solundergangen med stirrende vandreblokker langs kammen og hellende svaberg og rislende vann. Og rundt ham var det en evig uro, rundt ham trippet og rørte det på sig, rundt ham hadde fjellet satt stevne og var på vandring innover sig selv. Tue i tue så stimlet det sammen og ble levende dyr på timen og trengtes om mannen, som gikk der i midten og raget opp over dem som en rise og førte dem langsomt og sikkert frem. Det var også en hund med, som hastet omkring og var alle steder og drev etternølerne frem, og sist kom en hjuring med et kyr...»

Kristofer – det frie livet på fjellet

- «I skumringen stanset Nils og pekte: - der ser du slottet mitt, gutt! En kløftet bergvegg foran dem i mørket og inni kløften en liten hytte, halvt steinrøis med skorstein på taket og en slags dør eller lem i brystet, den er likesom blitt til av seg selv.»
- Enkel mat, lange turer i fjellet med gjeting, hjuringen har en ku eller to som gir melk. Fysisk hardt og utmattende. Store naturopplevelser og mange netter ute.

Kristofer

"Midt på natten våknet Kristofer, det var som han hadde vært langt borte og fór inn i seg selv med et rykk. Ja, sa han og åpnet øinene og så at han plutselig satt på jorden med lyngberget op over hodet sitt og vannet sovende under sig i søkket. Det var nemåne og nemåneskinn, et skjevt lys ned fra himmelen som i en brøkdel av et sekund likesom avdekket tilværelsens under og viste ham tingenes eget ansikt, innen det hadde fått skjult sig for ham. Det var som en dør sto på klem ensteds, ja som han helt uforvarende kom til å se gjennom en glytte og så alt som det virkelig var.»

Ett med naturen

«En henrykkelse suser i ham, alle hans sanser står vidt åpne, han hører røster og stemmer omkring. Steinene taler, vidjene taler, stjernesildren som står der og smiler, mulden han tramper på – alt, alt. Bli som oss, hvisker det i lyngen, bli som oss, hvisker det i sivet. Kristofer hører det og forstår det, der han går og skal røkte sin gjerning, sin fredelige, gode syssel. Ja svarer det inni ham, det er inderlighetens stemme, inderligheten som fyller hans hjerte, som leder ham minnelig frem over stien og vokser i ham fra dag til dag. I slike stunder kjenner han det som han har nådd selve livets hensikt og har fattet dets dypeste mål.»

Alkejægeren Tore

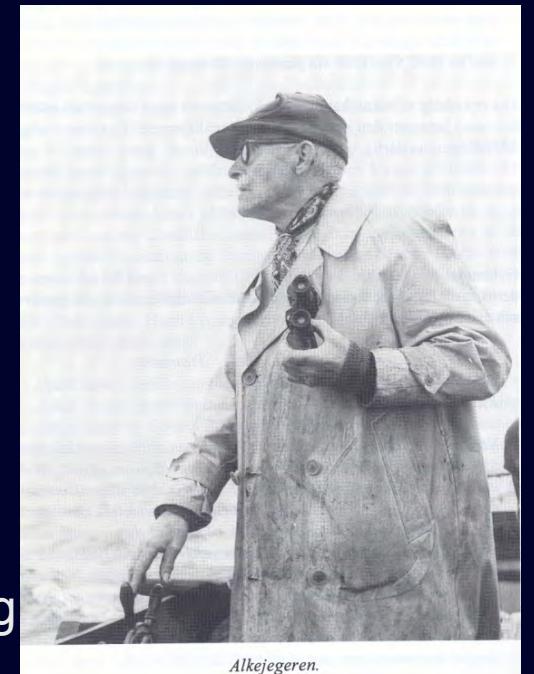
- Handler om jegeren og fiskeren Tore. Foregår i Kristiansand og kyststripen fra Mandal til Grimstad.
- Faren seilmaker i Elvegaten, sammen med en sint og vanfør bror, som er etter Tore hele tiden
- Mye besøk hos slekt på Flekkerøia. Og faren tar han med på fisketurer hvor de ligger ute, brenner bål og overnatter i en hule på en av øiene (østre Risholmen)
- Tore som gutt var «en tætbygget, kraftig gutt, en riktig hardhaus som gutter skal være, litt veslevoksen og stille kan hændre og med noget godslig i blikket, men det han vilde, det vilde han.»

Gabriel Scott på alkejakt. I sin barndom var han svært spesiell. Han etterforsket fuglene, glede seg til mesterskuddet og yndlingsretten. Ryper — når de var vel tilberedt — kan bare tilnærmedesvis komme opp mot en god alkerett, mener han.

Tore

- Kalles Tore Vandmand fordi han som liten vasset etter en båt som drev av og holdt på å bli tatt av en bølge og drukne.
- Tar middelskoleeksamen, faren dør. Til tross for han er flink trives han ikke på skolen. Onkelen tvinger han til å slutte og begynne i seilmakerverkstedet, herser med han.
- Tore gjør opprør, bestemmer seg for å leve heltids ute mellom skjærene. Først til Flekkerøia, forelsker sig i Stefana.
- Men flytter så ut i skjærene, først til Risholmen og siden flakker han rundt avhengig av fiske og fangst.
- Treffer den erfarne fiskeren og jegeren, Jakob, og slår seg til hos han på Østre Randøya.
- Kristiansand brenner og onkelen og Tore forsones og han flytter ut til Tore.

Alkejegeren.

Tore

- Opplever et par store stormer som han så vidt overlever
- Treffer Stefana igjen og forsones med henne, gifter seg med henne etter moster Adelaide er dø og overtar hennes hus på Flekkerøia hvor han og Stefana slår seg ned.
- Men fortsetter som jeger og fisker selv om motorbåtens inntog har gjort at det er langt mindre fisk og fugl enn før

Alkejægeren

«Mennesket har derimot indrettet sig kunstig og lever et kunstig liv, det har mere og mere skilt lag med naturen og forskanset sig mot den paa alle maater og stængt den ute saa godt det kan. Det har gjort sig avhængig av tusen ting, det har mistet tilpasningsevnen og er forunderlig hjælpeløst, naar det kommer ut i naturen og ikke har sine remedier med sig. Mens fuglen og sælen er blit ved sit, har mennesket vandret andre veier og søkt høiere maal isteden – saa tror det ialdfal selv. Det har villet underlægge sig jorden, det er isteden blit en slave og træller i gruber, kontorer, fabrikker,, et hjul i sine egne maskiner og vil engang bli knust av dem.»

Alkejægeren

«Tore var flyttet ut i skjærene – Han hadde faat skjekte med raaseil og tilbehør og ellers alle greier han trængte, mosteren hadde ikke spart paa utstyret, men til og med utvirket hos onkelen, at han hadde faat en liten bankbok, om det skulle gaa litt sjurt i begyndelsen».

«I førstningen holdt han til ute paa Risholmen. Han hadde indrettet sig opp i haala med lyng og brændsel og to tre halmsækker og dertil et god overbredsel, saa det ikke skulde bli for koldt om natten.»

«De første morgener han vaaknet i otten og holdt maaltid i hui og hast og var ute og rodde efter bleken – han syntes aldrig han hadde visst at jorden var saa deilig som den var.»

Alkejægeren

- «I mørket veltet et vandberg imot dem, det løftet sig som en skygge mot himmelen med en flyvende man paa toppen. De hørte larmen og huket sig sammen for at ta imot den med dukkede nakker – men den brak før den naadde frem. I næste nu gik den indunder baaten og lettet den høit i luften saa fyret blev synlig i flere sekunder.»
- Det faldt paa Tore den natten, at han egentlig ikke hadde levet før nu. Han hadde som bare vært til for at kunde opleve dette forfærdelige, det hadde ligget og biet paa ham i den tid som var gaat til nu.»

Alkejægeren

- «Ja, dette liv gjorde Tore godt. Det uavladelige slit for tilværelsen, krafttakene, anstrengelsen, strabasene i det hele – han kjendte han trivdes ved det og fik som utløsning for sin inderste lyst.»
- «Anspendelsen i sig selv kunde kjendes som et behag, han kunde nyde sine egne kræfter, fryde sig over sin utholdenhed, alt mens han mere og mere bevisst arbeidet paa at hærde kroppen og utvikle dens muligheter. Under dette dæmret det for ham at hans ungdommelige drøm om at ta kampen op med naturen kanskje ikke var saa vel funderet, som han i sin begeistring hadde tro. Det som gjaldt var ikke at trodse, ikke at overvinde den, men tilpasse sig efter den.»

Alkejægeren

- «Her oplevet han glædesstunder, tidløse timer saa fulde av lykke som det kan bli et menneske forundt. Han laa og blev som helt borte imellom, slap sig likesom selv ut av hænde og overgav sig til altet isteden. Vandet under ham, himmelen over ham, jorden, suset og alt som var – han kjendte sig fast omsluttet av det og fornemmet isammen med det og var ikke længer bare én. Det kunde være en vaarnat, kanskje, ærfuglen kom svømmende ind paa bukten, spovetrækket gik fløitende over han – Gud, han visste i disse nætter at han hadde gjort det eneste rette og fulgt et kald indi sig selv...»

Oppsummering

- Spinozas grunntanke at guddommen utfolder seg i og gjennom alt – vi er deler av Guds selvutfoldelse
- Nøysomhet og enkelhet – grunntrekk i naturen og burde være det i menneskelivet
- Sivilisasjons- og kultur-kritikk – vi har fjernet oss fra og er på kollisjonskurs med naturen
- Outsiderne som bryter ut av samfunnet og lever nær naturen viser oss hvordan vi burde leve
- Outsiderne er praktiske og skjønner og vet å utnytte funksjonaliteten i naturen – de praktiske sammenhenger
- De er nøysomme, hardføre, sterke – bruker kroppen og utvikler den
- De dypeste følelser er de som naturen gir hvor vi føler oss ett med alt som er til
- Mennesket trenger bare en liten gruppe venner eller støttespillere

Næss: portrett

- Arne Næss 1912 - 2009
- Filosof og klatrer
- Logisk empirisme, skeptisme, empirisk semantikk, Gandhi, deep ecology
- Politisk aktivist, oppdrager, ekspedisjonsleder
- Sport : klatring, tennis, boksing, ski
- Friluftsliv og fjell-liv (Tvergastein)

NORGES IDRETTSHØGSKOLE

- Tvergastein 1937
- 13 år tilsammen
- Skarveredet
- Hytteliv 14 grader
- Bibliotek, kjemiske stoffer
- Mat-kunst
- Sanskrit, mus og blomster
- Kjøkkenhagen
- Horisontalklatring

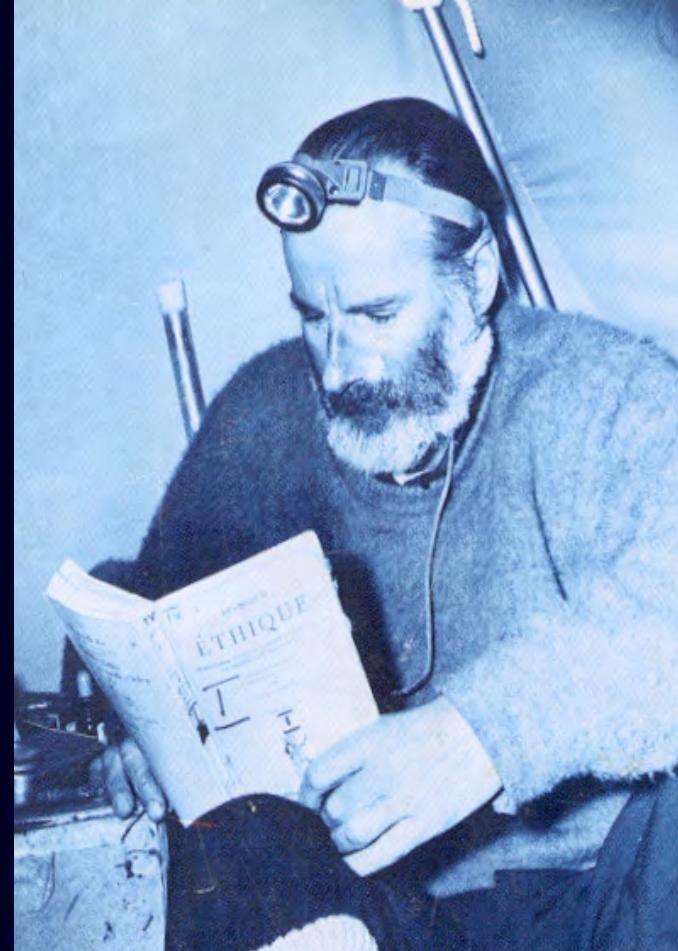
Økosofi T

- Selv-realisering og identifisering med alle levende vesener
- Vi er knuter i et felt av interne relasjoner
- Likestilling i biosfæren – i prinsippet
- En verden av konkret innhold
- Normer og verdier som fakta - Gestalter

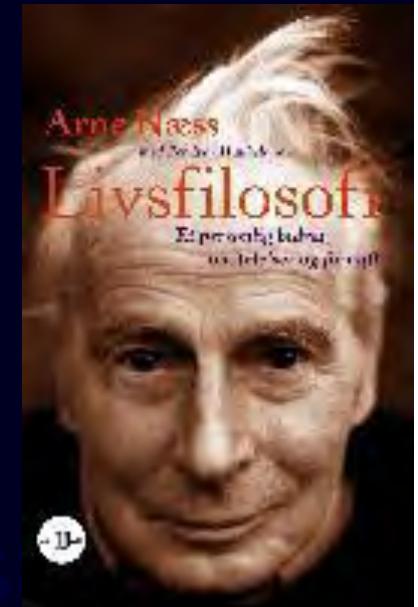
Glede

- Spinoza - hilaritas, den altomfattende glede
- Hilaritas – når alle sider av deg selv er aktiv – kroppslige så vel som sjelelige
- Allsidighet
- Mindre vekt på ytre faktorer
- Aktiv-het!

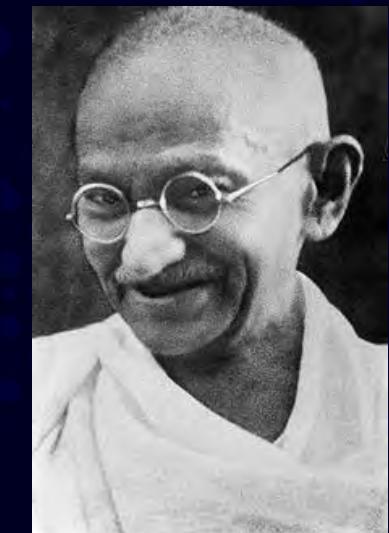
Livskunst

- Å drive med små ting på en stor måte – engasjement og kraft
- Livskunst – å takle livets mange utfordringer
- Livskunst – å gjennomføre et liv preget av glede – uten å minske andres sjanse til å gjøre det samme
- Om å spille med de kort man til enhver tid har på hånden – de uheldige og heldige, unge og gamle
- Lev barnlig!! Men ikke nødvendigvis barnslig

Livskunst

- Kurvflettersken – “Å sysle med små ting på en stor måte”
- Livskunst – å se det hele i det enkle og være takknemlig for livet i det små og i det store
- Fra levestandard til livskvalitet – gevinsten ved å eie færre ting – bedre forhold til de få viktige tingene
- Kong Olav og Gandhi – den avslappede optimisme – det eviga leendet
- “Det finnes ingen grense for slitestyrken til en følelse når den kommer fra noe langt inne i en” – Mor Teresa
- Gleder som en stabil grunntone i livet – dypere enn de andre

Trivselsbrøken

$$T = G^2$$

$$L_l + L_s$$

Foto av Frode Janssen © www.stetind.nu

T = trivselsnivå

G = glød

L_l = legemlig lidelse

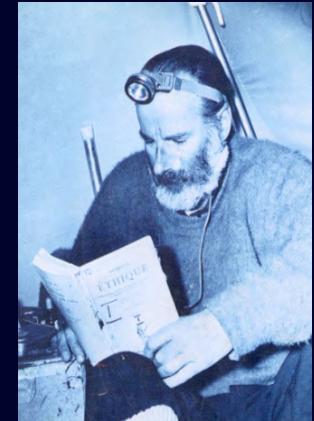
L_s = sjelelig lidelse

Åtte punkter om dypøkologi

1. Ethvert levende vesen har egenverdi
2. Livets mangfold og rikdom har verdi i seg selv
3. Mennesker har ikke rett til å redusere mangfoldet uten å tilfredsstille vitale behov.
4. Det ville være bedre for mennesker og andre levende vesener om det var færre mennesker
5. I dag er størrelsen og arten på menneskets inngrep i økosystemene ikke bærekraftig og mangelen på bærekraft øker.
6. Avgjørende bedringer krever betydelege endringer: økonomisk, teknologisk og ideologisk
7. Den ideologiske endringen vil bet søken etter livskvalitet snarere enn levestandard
8. De som aksepterer de foregående punktene har ansvar for å bidra direkte eller indirekte til å virkeliggjøre nødvendige endringer

Felles - Scott og Næss

- Den personlige interesse for naturen, kunnskapen og kjærligheten til alt fra de små til de store ting, planter, insekter, dyr, landskaper – til verdensrommets dybder
- Betydningen av å leve nær naturen og i pakt med naturen. Kritikk av den moderne livsstil i overflodssamfunnet
- Betydningen av det enkle liv, nøysomhet – de rike mål og de enkle midler
- Den religiøse holdning til naturen – fra bittesmå kryp til de fjerne galakser
- Spinoza som den sentrale filosofiske inspirator
- Økologiens syn på funksjonaliteten i naturen
- Den sterke følelse av samhørighet med alt som er til